

21. febrúar 2002

Áframhaldandi samdráttur þjóðarútgjalda

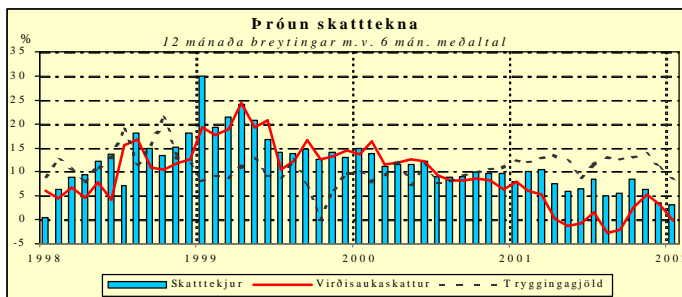
Nú liggja fyrir tölur um greiðsluafkoma ríkissjóðs í janúar 2002. (Sjá nánar). Samkvæmt þeim nam handbært fé frá rekstri rúmum 700 m.kr., samanborið við 1,8 milljarða í janúar 2001. Hreinn lánsfjárfjöldur var hins vegar svipaður bæði árin, eða nánast í jafnvægi. Staðan gagnvart Seðlabanka batnaði talsvert milli ára og nam rúmlega 3 milljörðum króna, samanborið við 1,8 milljarða á sama tíma í fyrra.

Heildartekjur ríkissjóðs námu 18,6 milljörðum króna og hækkuðu um 1 milljarð frá fyrra ári, eða um 6%. Heildarskatttekjur hækkuðu um svipað hlutfall, en það jafngildir 3% samdrætti að raungildi. Útgjöld ríkissjóðs námu 17,9 milljörðum króna og hækkuðu um 2,1 milljarð frá fyrra ári, eða um 13%. Þessi hækkun skýrist einkum af hærri framlægum til ýmissa félagsmála. Þannig nam hækkun til skólamála og heilbrigðismála um 1 milljarði og til almannatrygginga um 300 m.kr.

Þessar niðurstöður eru nokkru lakari en gert var ráð fyrir í áætlunum. Heildarútgjöld voru þannig um 1,9 milljarði króna hærri og heildartekjur um 1,2 milljörðum lægri. Það er hins vegar rétt að hafa nokkra fyrirvara við slíkan samanburð þar sem uppgjörið nær aðeins til eins mánaðar og bæði tekjur og gjöld geta færst til milli mánaða.

Innheimta tekna í janúar bendir til þess að ekkert lát sé á samdrætti innlestrar eftirspurnar. Það verður að telja athyglisverðustu niðurstöðu þessa uppgjors. Þannig drógust tekjur af virðisaukaskatti umtalsvert saman milli ára, eða um 16%. Það jafngildir tæplega fjórðungs samdrætti að raungildi. Ennfremur vekur athygli að bílannflutningur heldur áfram að dragast saman, þriðja árið í röð. Vörugjald af bifreiðum í janúar sl. skilaði þannig um þriðjungi minni tekjum en á sama tíma í fyrra, en það svarar til rúmlega 40% samdráttar að raungildi. Tekjuskattar einstaklinga skila hins vegar umtalsverðum tekjuauka miðað við fyrra ár sem endurspeglar fyrst og fremst áframhaldandi tekjuaukningu heimilanna enda hefur árshækkun launavísitölunnar verið um og yfir 9% allt síðasta ár. Loks skilar fjármagnstekjuskattur riflega þriðjungi meiri tekjum en í fyrra.

Eins og fram kemur á meðfylgjandi línuriti hefur verulega hægt á innheimtu skatttekna ríkissjóðs undanfarnin misseri sem endurspeglar minnkandi innlenda eftirspurn og síðan samdrátt á seinni hluta ársins 2001, einkum í neysluútgjöldum heimilanna. Þessi þróun er eftirtektarverð þar sem hún stafar ekki af minnkandi kaupmætti. Þvert á móti hefur kaupmáttur heimilanna heldur aukist. Hér gæti því fyrst og fremst áhrifa aukinnar skuldsetningar heimilanna síðustu ár.



Kynslóðareikningar Hagfræðisstofnunar fyrir árið 1999

Nú liggja fyrir niðurstöður kynslóðareikninga Hagfræðisstofnunar fyrir grunnárið 1999 en niðurstöður ársins 1998 voru birtar í vefriti fjármálaráðuneytisins 26. júlí sl. Hér er annars vegar stuðst við beinar skuldir hins opinbera sem birtast í opinberum hagtölum og hins vegar óbeinar

skuldir, eða kerfislægar skuldbindingar sem myndast í framtíðinni við óbreytta skatta- og útgjaldastefnu hins opinbera og falla misþungt á komandi kynslóðir. Kynslóðaleiðréttar skuldir/eignir hins opinbera eru summa beinna og óbeinna skulda og eru í raun mælikvarði á það hvernig tekjur og gjöld ríkisins standast á þegar núverandi skuldbindingar (sem munu þó ekki færast til gjalda fyrr en í framtíðinni) eru einnig teknar með í reikninginn. Ef skuldir/eignir eru fyrir hendi stuðlar efnahagsstefna stjórnvalda ekki að því að jafna aðstöðu kynslóðanna. Ef skuldir eru umfram eignir þarf að hækka skatta eða lækka útgjöld en ef eignir eru umfram skuldir gefur það svigrúm til að lækka skatta eða auka útgjöld í framtíðinni.

Árið 1999 námu beinar skuldir hins opinbera 33% af landsframleiðslu en óbeinar skuldir voru neikvæðar sem nam 89% af landsframleiðslu og kynslóðaleiðréttar skuldir í heild voru því neikvæðar um sem svarar 56% af landsframleiðslu. Hrein skattbyrði framtíðarkynslóða yrði samkvæmt þessu mun minni en skattbyrði núlifandi kynslóða.

Meðfylgjandi tafla sýnir niðurstöður kynslóðareikninga fyrir árin 1994-1999. Eins og þar kemur fram hafa kynslóðaleiðréttar skuldir minnkað jafnt og þétt allt tímabilið og síðustu tvö árin eru eignir umfram skuldir. Þróunin hefur því verið framtíðarkynslóðum í hag allt tímabilið.

(% af VLF)	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Beinar skuldir	42	44	43	40	39	33
Óbeinar skuldir	78	28	-6	-40	-55	-89
Kynslóðaleiðréttar skuldir	120	72	38	0	-16	-56

Efnahagsáhrif kynslóðareikninga er sú að gert er ráð fyrir að sú stefna stjórnvalda sem er ríkjandi á grunnárinu haldist óbreytt um alla framtíð. Nú, á árinu 2002, er ljóst að þetta ástand efnahagsmála var ekki viðvarandi. Þótt breyttar efnahagsaðstæður hafi einhver áhrif á niðurstöður kynslóðareikninga er tæplega að vænta algjors viðsnúnings þar sem áfram hefur dregið úr skuldbindingum hins opinbera. Skuldir hafa haldið áfram að ríkið greiddi niður lán á þessum tíma eins og áður segir. Með þeirri stefnu hafa stjórnvöld létt á skuldbindingum komandi kynslóða. Reikningar ársins 2000 verða birtir síðar á þessu ári.

Sameining verkefna ríkisbókhalds og ríkisfjárhislu

Fjármálaráðuneytið hefur ákveðið breyta tilhögun ríkisfjárhislu frá 1. mars nk. og verða ríkisbókhaldi falin þau verkefni sem ríkisfjárhislan hefur haft með höndum. Þetta er gert í framhaldi af úttekt ráðuneytisins á starfsemi ríkisfjárhislu og ríkisbókhalds sem framkvæmd var á síðasta ári. Athuginin leiddi í ljós að með sameiningu mætti ná fram auknu hagræði á mörgum sviðum sem m.a. fælist í einfaldara greiðsluferli, bættu skjalafleði og auðveldara uppgjöri bókhalds. Á það ekki síst við eftir að ný fjárhags- og mannaúskerfi verða tekin í notkun hjá ríkissjóði, ráðuneytum og stofnunum á næsta ári. Eftir 1. mars verður ríkisfjárhisla því svið innan ríkisbókhalds vel aðgreint frá öðrum sviðum til þess að tryggja áfram að skýr skil séu milli bókkunar og greiðslu. Hlutverk og verkefni ríkisbókhalds hafa á undanföllum árum tekið miklum breytingum. Þannig var afgreiðsla launa flutt frá fjármálaráðuneytinu til ríkisbókhalds á árinu 1998 og nú verkefni ríkisfjárhislu. Í ljósi nefndra breytinga þykir rétta að skýra betur hlutverk stofnunarinnar og jafnframt stendur til að nafni stofnunarinnar verði breytt þar sem nafnið ríkisbókhald þykir hafa of þrönga skírskotun miðað við fjölbreytt verkefni stofnunarinnar.

Þessi sameining verkefna er skref á þeirri vegferð að fækka ríkisstofnunum en gera þær jafnframt öflugri til þess að takast á við það megin hlutverk sítt að leysa verkefni sín á sem skilvirkastan hátt en tryggja um leið bættu nýtingu fjármuna.

Tekjur ríkissjóðs janúar		
12 mánaða breytingar, %	2000-2001	2001-2002
Skatttekjur alls	-0,8	5,9
Tekjuskattar	9,2	20,5
Tryggingagjöld	-0,3	2,4
Eignarskattar	11,7	-37,4
Veltuskattar	-14,8	-11,5
Tekjur alls	1,0	5,9

Gjöld ríkissjóðs janúar		
12 mánaða breytingar, %	2000-2001	2001-2002
Almenn mál	-7,5	25,3
Félagsmál	21,3	19,6
Atvinnumál	56,6	-6,4
Vaxtagjöld	26,2	5,4
Önnur útgjöld	40,3	15,5
Gjöld alls	24,5	13,5

Greiðsluafkoma ríkissjóðs janúar		
M.kr.	2001	2002
Tekjur umfram gjöld	1831	732
Hr. lánsfjárfjöldur	-1693	-886
Afborganir lána	-447	-389
Br. lánsfjárfjöldur	-1559	-1293
Lántökur	3369	4400
Greiðsluafkoma	1810	3107

Ýmsar helstu hagtölur		
12 mánaða br., %		
Verðbólga-feb 2001/02	4,1	8,9
Kjarnaverðb.-feb 2001/02	3,1	10,4
Launavísitala-jan 2001/02	9,3	10,0
Heildarvelta jan-okt 00/01	8,8	13,1
Smás.velta jan-okt 00/01	4,2	6,5
Atvinnuleysi - jan 2001/02	1,6	2,4